

ВТОРНИЦИ С МОРИ

За автора

Мич Албом заедно с Мори

МИЧ АЛБОМ работи за вестник „Детройт фри прес“ и десет пъти е избиран за спортен журналист „№ 1“ на Америка от Съюза на редакторите на спортни издания. Албом, бивш професионален музикант, е водещ на всекидневно предаване по радиостанция в Детройт, редовно участва и в предаването „Спортни журналисти“. Освен бестселъра „Вторници с Мори“, преведен на много езици, голям успех имат и книгите му „Готин“ и „Великолепната петорка“, както и четирите му сборника с репортажи.

Живее в щата Мичиган заедно със съпругата си Джанин.

За книгата

Мич Албом се е възползвал от своя втори шанс да преоткрие някогашния си преподавател Мори Шуорц през последните месеци на неговия живот. С пълно съзнание за предстоящата му смърт, Мори и Мич се срещат всеки вторник в кабинета на преподавателя, също както навремето в колежа. Подновената им връзка се превръща в един последен „курс от уроци за живота“.

„Вторници с Мори“ е възшебна хроника на техните прекарани заедно часове, чрез която Мич споделя със света последния нетленен дар на Мори.

Всички светци, наред с Буда, ни учат, че мъдростта и състраданието са едно и също нещо. Сега пред нас се разкрива образът на Мори, който прави тази мисъл съвършено ясна. Неговият живот и неговата смърт ни показват правилния път.

Джоана Бул
основател и изпълнителен директор на Клуб „Ажилда“

Всяка страница на тази затрогваща книжка свети с неугържимия пламък на сърцето.

Равин Харолд Кушнер
автор на „Когато на добрите хора се случват лоши неща“
и „Колко добри да бъдем? Ново разбиране за вината и прощката“

Дълбоко възмущаващ разказ за смелост и мъдрост, споделени от един отдаден на делото си учител, погледнал в лицето многоликия образ на собствената си смърт. Присъстващите на неговия последен урок има какво да научат.

Джон Кабат-Зин
съавтор на „Благословии за всеки ден“
и „Ти си там, където отидеш“

ВТОРНИЦИ

С МОРИ

МИЧ АЛБОМ

*Един старец, един младеж
и най-великият урок на живота*

Превод от английски Мая Калоферова

*Ако искате да закупите книги на ИК „Кибеа“,
можете да ги поръчате чрез най-близкия до вас
книготърговец, или на телефон (02) 988 0193,
както и на електронните ни пощи
bookstore@kibea.net и office@kibea.net.*

ЦЕНТЪР ЗА КНИГИ И ЗДРАВЕ „КИБЕА“

София 1000, ул. „Д-р Вълкович“ №2А
(близо до ул. „Ангел Кънчев“ и ул. „Солунска“)

Фирмена книжарница: 988 01 93

Mitch Albom
TUESDAYS WITH MORRIE

Copyright © 1997 Mitch Albom
All rights reserved.

© Издателска къща „Кибеа“, 2000, 2011
© Мая Калоферова, превод, 2000
© Красимира Деспотова, графичен дизайн, 2000, 2011

ISBN: 954-474-215-8

*Тази книга е посветена,
на брат ми Питър,
най-смелия човек, когото познавам...*

Съдържание

<i>Благодарности</i>	10
УЧЕБНАТА ПРОГРАМА	11
УЧЕБНОТО СЪДЪРЖАНИЕ	15
СТУДЕНТЪТ	24
УЧЕБНИЯТ ФИЛМ	28
ОРИЕНТИРАНЕ	34
КЛАСНАТА СТАЯ	40
ПРОВЕРКА НА ПРИСЪСТВИЕТО	49
ПЪРВИЯТ ВТОРНИК	
<i>Разговаряме за света</i>	56
ВТОРИЯТ ВТОРНИК	
<i>Разговаряме за самосъжалението</i>	64
ТРЕТИЯТ ВТОРНИК	
<i>Разговаряме за съжалението и разкаянието</i>	71
УЧЕБНИЯТ ФИЛМ, ВТОРА ЧАСТ	78
ПРЕПОДАВАТЕЛЯТ	81
ЧЕТВЪРТИЯТ ВТОРНИК	
<i>Разговаряме за смъртта</i>	88
ПЕТИЯТ ВТОРНИК	
<i>Разговаряме за роднините</i>	97
ШЕСТИЯТ ВТОРНИК	
<i>Разговаряме за чувствата</i>	107

ПРЕПОДАВАТЕЛЯТ, ВТОРА ЧАСТ	116
СЕДМИЯТ ВТОРНИК	
<i>Разговаряме за страха от остаряването</i>	123
ОСМИЯТ ВТОРНИК	
<i>Разговаряме за парите</i>	131
ДЕВЕТИЯТ ВТОРНИК	
<i>Разговаряме за любовта, която продължава</i>	138
ДЕСЕТИЯТ ВТОРНИК	
<i>Разговаряме за брака</i>	149
ЕДИНАДЕСЕТИЯТ ВТОРНИК	
<i>Разговаряме за нашата култура</i>	158
УЧЕБНИЯТ ФИЛМ, ТРЕТА ЧАСТ	166
ДВНАДЕСЕТИЯТ ВТОРНИК	
<i>Разговаряме за прошката</i>	170
ТРИНАДЕСЕТИЯТ ВТОРНИК	
<i>Разговаряме за подходящия ден</i>	177
ЧЕТИРИНАДЕСЕТИЯТ ВТОРНИК	
<i>Сбогуваме се</i>	186
ДИПЛОМИРАНЕ	192
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	195

Благодарности

Искам да благодаря за огромната помощ, която ми бе предоставена при създаването на тази книга. Искам да благодаря за споделените спомени, за търпението и насоките на Шарлот, Роб и Джонатан Шуорц, Мори Стайн, Чарли Дърбър, Горди Фелмън, Дейвид Шуорц, равин Ал Акселрад, както и на многобройните колеги и приятели на Мори. Искам специално да благодаря и на Бил Томас, моя редактор, който умело ръководеше осъществяването на този проект. И както винаги, благодаря на Дейвид Блек, който често вярва в мен повече от мен самия.

И най-вече, разбира се, благодаря на Мори, който пожела да направим заедно тази последна дипломна работа. Имали ли сте някога подобен учител?

Учебната програма

Последният курс в живота на стария ми преподавател се провеждаше веднъж седмично в дома му, край прозореца в кабинета, откъдето можеше да наблюдава как малък хибискус рони розовите си листчета. Заниманията започваха всеки вторник след закуска. Темата беше *Смисълът на живота*. Обучението се водеше от личен опит.

Оценки не се пишеха, но всяка седмица имаше устен изпит. Трябваше да се отговаря на въпроси, а също така и да се задават въпроси. От време на време беше наложително да се изпълняват различни дребни поръчки от рода на това да преместиш главата на преподавателя по-удобно върху възглавницата или да нагласиш очилата на носа му. Целувката за довиждане носеше допълнителни точки.

Учебници не бяха нужни, но се покриваха много теми, сред които любовта, работата, обществото, семейство, старостта, прошката и накрая смъртта. Последната лекция беше кратка, само няколко думи.

Вместо церемония за дипломиране се състоя погребение.

Макар заключителен изпит да не се предвиждаше, очакваше се наученото да бъде отразено в дълга пис-

мена работа. Именно този материал четете в момента.

В последния курс, проведен от стария ми преподавател, участваше само един студент.

Това бях аз.

Късната пролет на 1979 година, задушен и влажен съботен следобед. Седим стотици един до друг върху строените в редици сгъваеми дървени столове на голямата поляна в университетския двор. Облечени сме в сини найлонови тоги. Слушаме нетърпеливо дългите речи. Когато церемонията приключва, хвърляме шапки във въздуха и ето, че вече официално сме завършили колеж, поредният випуск на университета „Брандайс“ в град Уолтам, щата Масачузетс. За мнозина от нас завесата след периода на детството току-що се е спуснала.

След церемонията успявам да открия Мори Шуори, любимия ми преподавател, и го представям на родителите си. Той е дребничък и пристъпва с дребни стъпки, сякаш всеки момент силен вятър може да го отвее високо в облаците. Облечен в специалната тога по случай официалното тържество за завършването, той прилича на нещо средно между библейски пророк и приказан елф. Има синьозелени искрящи очи, оредяла сребриста коса, разпиляна върху челото, големи уши, триъгълен нос и щръкнали посивели вежди. Макар зъбите му да са криви, а долните наклонени навътре – сякаш някога са били ударени с юмрук – той се смее така, като че ли си му разказал най-смешния виц на света.

Споделя с родителите ми как съм посещавал всичките му часове.

– Вашият син не е случайно момче – казва той.

Забивам смутено поглед във върховете на обувките си. Преди да се разделим, връчвам на преподавателя си подарък – светлокафяво куфарче с инициалите му отпред. Купих го предния ден от търговския център. Не ми се иска да го забравя. Може би не ми се иска и той да ме забрави.

– Мич, ти си от добрите – казва той, докато се възхищава на куфарчето.

После ме прегръща. Усещам слабите му ръце около тялото си. Аз съм по-висок от него и докато ме прегръща, се чувствам неловко, сякаш аз съм родителят, а той детето.

Пита ме дали ще му се обаждам и без да се замислям отвърщам:

– Разбира се.

Когато отстъпва назад да си върви, забелязвам, че плаче.

Учебното съдържание

Смъртната му присъда дошла през лятото на 1994 година. Връщайки се назад, Мори е знаел, че го чака нещо лошо още преди това. Разбрал го в деня, когато се отказал от танците.

Страстен танцор през целия си живот, такъв беше моят стар преподавател. Съпроводът беше без значение. Рок-енд-рол, биг бенд изпълнение, блус. Всичко му харесваше. Затваряше очи и с щастлива усмивка започваше да танцува, следвайки собственото си чувство за ритъм. Гледката не винаги беше красива. Но целта му не беше да си намери партньор. Мори си танцуваше сам.

Всяка сряда ходел в църквата на Харвард скуеър, където се провеждаше мероприятие, наречено „Танцувай на воля“. Светлините блестели, усилвателите гърмели, а Мори се носел сред тълпата, състояща се предимно от студенти, по бяла тениска и черно долнище на анцуг, с пешкир около врата, и каквато музика свирела, на такава танцувал. Танцувал чарлстон под звуците на Джими Хендрикс. Правел пируети и се гърчел като при туист, размахвал ръце като диригент, нагълтал се с амфетамини, докато по гърба му рукнела вадичка от пот. Никои там не знаел, че е известен професор по социология с дългогодишен стаж на университетски преподавател и

автор на високонаучни монографии. Всички го мислели за откачен старец.

Веднъж занесъл касета с танга и помолил да ги пуснат. После се понесъл из залата, стрелкайки се насам-натам като същински страстен латиноамерикански любовник. Когато свършил, всички му ръкопляскали. Защо този миг не можел да продължи вечно?

Но ето, че дошъл краят на танците.

На шестдесет и няколко години развил астма. Не можел да диша нормално. Един ден, както се разхождал покрай река Чарлс, леденият вятър пресякъл дъха му. Откарали го в болница и му направили инжекция с аг-реналин.

След още няколко години се появили затруднения във вървежа. На рождения ден на свой приятел се спънал и паднал без никаква причина. По-нататък, една вечер паднал по стъпалата на театъра и изплашил група хора.

– Загъхва се, не може да диша! – извикал някой.

По това време бил към седемдесетгодишен, така че хората си казали „от възрастта е“ и му помогнали да стане. Но Мори, който винаги е познавал организма си по-добре от повечето хора, си знаел, че има и друго, което не е наред. Проблемът не бил само във възрастта. Чувствал постоянна умора. Не можел да спи. Сънувал, че умира.

Тръгнал по доктори. Ходил при мнозина. Правили му изследвания на кръвта. Изследвали му урината. Пъхнали му тръба отзад, за да огледат червата. В крайна сметка, след като не открили нищо, един от лекарите поус-

кал мускулна биопсия от прасеца на Мори. Лабораторните изследвания показали вероятност за неврологичен проблем и Мори постъпил в болница за нови изследвания. По време на тези изследвания го слагали на специална седалка, където му пускали електричество – също като на електрически стол – за да изследват неврологичните му реакции.

– Имаме нужда от допълнителни изследвания – обяснил лекарят, след като прегледал резултатите.

– Защо? – попитал Мори. – Какво ми има?

– Не можем да кажем със сигурност. Рефлексите ви са забавени.

Рефлексите му били забавени? Това пък какво значи?

Накрая, един горещ, влажен ден през август 1994 година Мори и съпругата му Шарлот отишли в кабинета на невролога и той ги поканил да седнат преди да им съобщи новината: Мори имал латерална амиотрофична склероза (ЛАС), болестта на Лу Гериг – жестоко и безмилостно заболяване на нервната система.

Нелечима, поне засега.

– Как съм се разболял от нея? – попитал Мори.

Никой не знаел.

– Умира ли се от нея?

– Да.

– Значи ще умра?

– Да – отвърнал лекарят. – Много съжалявам.

В продължение на два часа Мори и Шарлот разпитвали лекаря. На тръгване лекарят им подарил книжка за ЛАС, малка брошурка, все едно щели да си откриват бан-

кова сметка. Навън слънцето зреело и хората били заети със своите си дела. Една жена тичала да пусне монета в автомата на паркинга. Друга носела торба с продукти. През главата на Шарлот минавали хиляди мисли: Колко време ни остава? Ще се справим ли? Как ще си плащаме сметките?

Междувременно, старият ми преподавател бил потресен от тривиалността на всекидневието около него. Нима светът няма да спре да се върти? Не знаят ли какво се случва с мен?

Светът обаче продължавал да се върти, без да забелязва нищо, а Мори, както отварял вратата на колата, се почувствал сякаш пропада в бездънна яма.

Сега какво, питал се той.

•

Докато старият професор си задавал въпроси, ден след ден, седмица след седмица болестта все повече го завладявала. Една сутрин изкарал колата от гаража и едва смогнал да натисне спирачката. Това сложило край на шофирането му.

Постоянно се препъвал, затова си купил бастун. Това сложило край на волните разходки.

Продължил редовно да ходи да плува в Младежкия клуб, но открил, че вече не може да се съблича сам. Затова взел първия си домашен болногледач – студент по теология на име Тони – който му помагал да влиза и излиза от басейна, както и да си облеча и съблича банския костюм. Другите плувци в съблекалнята се правели, че не го гле-

гат. Всъщност обаче не можели да не го гледат. Това сложило край на неприкосновеността на личния му живот.

През есента на 1994 година Мори отишъл в университета „Брандайс“ да проведе последния си курс. Можел, разбира се, и да не го прави. В университета щели да го разберат. Защо да се излага пред толкова народ? Остани си у дома. Подреди си нещата. Но мисълта да се откаже не беше присъща на Мори.

Вместо това той се добрал, куцукайки, до класната стая – неговия дом от тридесет години, че и повече. Заради бастуна му било необходимо госта време, за да стигне до стола. Накрая седнал, оставил очилата да паднат от носа му и погледнал към младите лица, които го следели безмълвно.

– Приятели, предполагам, че сте се събрали тук за курса по социална психология. От двадесет години водя този курс, но сега за пръв път трябва да кажа, че това е свързано с известен риск, защото съм болен от смъртоносна болест и може да не доживея до края на семестъра. В случай, че това за вас представлява проблем, ще ви разбера, ако решите да се отпишете.

И се засмял.

Това сложило край на тайната му.

•

ЛАС прилича на запалена свещ: стопява нервите и оставя тялото като размекнат восък. Често започва от краката и се промъква все по-нагоре. Преставаш да усещаш мускулите на бедрата си и не можеш да се крепиш на

крака. Преставаш да усещаш мускулите на торса, така че не можеш да седнеш изправен. Накрая, ако въобще оживееш дотогава, дишаш през тръбичка в гърлото, докато духът ти, в идеално съзнание, стои затворен вътре в тази безчувствена черупка, която може би е способна да премизва, или да цъка с език, като създание от научнофантастичен филм, затворник в собственото си тяло. И това става за не повече от пет години, броено от деня на разболяването.

Според лекарите, на Мори не му оставали повече от две години живот.

Мори знаел, че са по-малко.

Но старият професор бил взел важно решение – решение, чиито основи били положени в деня, когато излязъл от лекарския кабинет с меч, надвиснал над главата му. Дали да се оттегля и незабележимо да угасна, или да се възползвам от остатъка от живота си по най-добрия начин, питал се той.

Не, няма да угасва незабележимо. Няма да се срамува от смъртта.

Вместо това ще превърне смъртта в последния си научен проект, основен смисъл на живота му. След като и без това на всеки един от нас му предстои да умре, неговият опит би бил много ценен, нали? Може да се превърне в обект на научно изследване. В жив учебник. Изучавайте ме по време на бавния ми мъчителен разпад. Наблюдавайте какво се случва с мен. Учете се от мен.

Мори решил да прекоси този последен мост между живота и смъртта, за да разкаже за пътешествието си.

•

Зимният семестър минавал бързо. Лекарствата ставали все повече. Терапевтичните процедури се превърнали във всекидневие. В дома му редовно идвали болногледачки да раздвижват безжизнените крайници на Мори, за да поддържат мускулите активни, като ги сгъвали напред и назад, сякаш помпали вода от кладенец. Веднъж седмично идвали специалисти по масаж, за да облекчат постоянната скованост, която го гнетяла. Срещал се с учители по медитация, затварял очи и стеснявал мисълта си, докато животът се превръщал във вдишване и издишване, вдишване и издишване, вдишване и издишване.

Един ден, както се разхождал с бастуна си, стъпил на бюрдюра и паднал на платното. На мястото на бастуна дошла инвалидната рамка. С отслабването на тялото, разходките до банята станали твърде изтощителни, така че Мори започнал да уринира в нещо подобно на голяма колба. През това време обаче трябвало и да се подпира, за да стои прав, което означавало, че някой друг трябва да държи уринатора, докато Мори го пълни.

Повечето от нас биха се смутили от такова нещо, особено на възрастта на Мори. Но Мори не беше като повечето от нас. Когато му гостувал някой от близките му колеги, той понякога казвал:

– Слушай, трябва да се изпикая. Имаш ли нещо против да ми помогнеш? Ще се справиш ли?

И често, за своя изненада, те откривали, че ще се справят.

Потокът от посетители дори растял. Провеждал дискуссионни групи по въпросите на смъртта, какво означава тя, как хората през всички епохи са се страхували от нея без винаги да я разбират. Мори убеждавал приятелите си, че ако наистина искат да му помогнат, трябва да проявяват към него не съчувствие, а да му гостуват, да му се обаждат по телефона, да споделят проблемите си, както винаги са го правили, защото Мори винаги е бил превъзходен слушател.

Въпреки всичко, което се случвало с него, гласът му бил силен и подканищ, а в съзнанието му извирали милиарди идеи. Искал да докаже, че „да умираш“ не означава „да бъдеш безполезен“.

Новата година минала и заминала. Макар да не го казал на никого, Мори знаел, че това ще бъде последната му година живот. Вече бил прикован към инвалидна колелка и се налагало да се бори с отлитащото време, за да успее да каже на любимите си хора всичко, което искал да им каже. Когато един от колегите му в „Брандайс“ починал внезапно от инфаркт, Мори отишъл на погребението му. Върнал се вкъщи силно потиснат.

– Каква загуба – рекъл той. – Хората изрекоха толкова прекрасни неща за него, а Ърв го нямаше там да ги чуе.

На Мори му хрумнала по-добра идея. Обадил се на няколко души. Избрал си дата. И ето, че един мразовит неделен следобед в дома му се събрали малка групичка близки приятели и роднини за „погребение на живо“. Всеки от тях произнесъл реч и изказал признателността си към стария професор. Някои плачели. Други се смеели.

Една жена казала свое стихотворение:

*Любими братовчедо ...
Безсмъртието на твоя дух
във времето, пласт след пласт,
крехък като секвоя ...*

Мори плакал и се смял заедно с тях. И всички онези прочувствени слова, които никога не се наканваме да споделим с близките на сърцето си, Мори успял да изрече този ден. Неговото „погребение на живо“ имало невероятен успех.

Само дето Мори още не бил умрял.

Всъщност, най-необикновената част от живота му предстояла.